

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
2007 жылғы 10 қазандағы
№ 38 БАСПАСӨЗ - Р Е Л И З І**

**2007 жылғы қыркүйек айындағы қаржы
нарығындағы ахуал туралы**

1. Инфляция.

Қазақстан Республикасының статистика жөніндегі агенттігінің ресми деректері бойынша 2007 жылғы қыркүйектегі инфляция 2000 жылғы ақпаннан бастап ең жоғары деңгей 2,2% болды (2006 жылғы қыркүйекте – 0,5%). Азық-түлік тауарларының бағасы 3,5% көтерілді, азық-түлікке жатпайтын тауарлардың бағасы 0,8%, ақылы қызмет көрсету 1,5% қымбаттады.

Өткен айда азық-түлікке жатпайтын тауарлар арасында неғұрлым үлкен дәрежеде нан өнімдері және жарма бұйымдары 12,6% қымбаттады, оның ішінде нан 25,4%. Оның негізгі себебі астықтың әлемдік бағасының өсуі болды. ХВҚ-ның деректері бойынша астықтың бағасы 2007 жылғы 9 айда 87,4%, оның ішінде 2007 жылғы қыркүйекте 25,7% өсті, бұл астық өңдеу өнімдерінің ішкі бағасына әсер етті. Ұлттық Банктің бағалауы бойынша инфляция қыркүйекте нан бағасының өсуін қоспағанда 1,4% болған болар еді.

Сонымен қатар май және тоң май 9,9%, оның ішінде күнбағыс майы 15,5%, жұмыртқа 7,1%, сүт және сүт өнімдері 4,3% қымбаттады. Жеміс және көкөніс 4,1% арзандады.

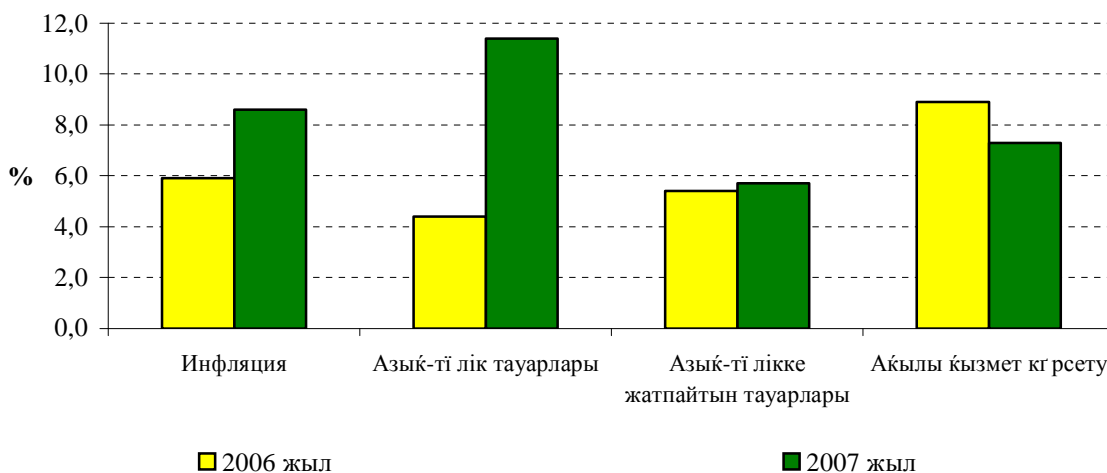
Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бензин 1,0%, тұрмыс заттары, киім және аяқ киім 0,6%-дан қымбаттады.

Халыққа ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету 0,8% қымбаттады (негізінен тұрғын үйді жалдау және ұстаудың тиісінше 1,5% және 1,3% қымбаттауы есебінен). Бұл ретте газбен қамтамасыз ету 3,6%, электр энергиясы 0,3% қымбаттады. Медициналық және көлік қызметін көрсету бағалы мен тарифтері 1,5%-дан өсті.

2007 жылғы қаңтар-қыркүйек айында инфляция 8,6% құрады, ал 2006 жылдың тиісті кезеңінде 5,9% болды.

Инфляцияның жеделдеуіне бағалардың оның құрамдас бөліктерінің негізінен, азық-түлік тауарларының 11,4% (2006 жылғы қаңтар-қыркүйекте 4,4%) және азық-түлікке жатпайтын тауарлардың шамалы дәрежеде 5,7% өсуі себепші болды (1-график). Ақылы қызмет көрсету құнының өсуі 7,3% дейін бәсеңдеді (2006 жылғы қаңтар-қыркүйекте 8,9%).

2006 және 2007 жылдардағы қаңтар-қыркүйектегі инфляция және оның құрамдас бөліктері

2007 жылғы қыркүйекте инфляция жылдық көрсетумен 11,2% болды (2006 жылғы желтоқсанда 8,4%).

Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 2007 жылғы қыркүйектің қорытындысы бойынша инфляцияның орташа жылдық деңгейі 8,5% болды (2006 жылғы желтоқсанда 8,6%), ол Ақша-кредит саясатының 2007-2009 жылдарға арналған негізгі бағыттарында белгіленген, мұнайдың жоғары бағаларының сценарийі бойынша (8,2-9,2%) 2007 жылға арналған болжам шегінде сақталды.

2. Төлем балансы және сыртқы борыш.

2007 жылғы бірінші жартыжылдық қорытындысы бойынша Қазақстан төлем балансының ағымдағы операциялар шоты ЖІӨ-ге қатысты 5,3% құрап, 2379 млн долл дефицитпен қалыптасты.

Ағымдағы түсімдермен салыстырғанда, ағымдағы төлемдер озық қарқынмен өсіп келе жатыр, бұл ретте төлемдердің барлық құрамдастар бөліктері бойынша айтарлықтай өсу байқалуда. 2006 жылдың бірінші жартыжылдығымен салыстырғанда, ағымдағы төлемдердің көлемі 42,4 % өсті, оның ішінде - тауар импортының шығындары 48,6 %, қызмет көрсету импорты - 12,6 %-ға, резидент еместердің табыстары – 50,7%, ал трансферттік төлемдер - 72,6 %-ға өсті.

Ағымдағы түсімдер негізінен тауарлар экспортының түсімдері арқылы қалыптасады (2007 жылғы бірінші жартыжылдығында - 85,3 %), бірақ оның біршама өсу қарқындары (2006 жылдың салыстырмалы кезеңімен салыстырғанда – 25,8%), ағымдағы төлемдердің үдеу қарқындарынан артта қалуда. Басқа ағымдағы операциялардың кірісінің өсімдері абсолютті мәнінде аса маңызды емес, сондықтан 2007 жылдың нәтижелері бойынша ағымдағы шот дефицитінің одан әрі ұлғаятынын күтуге болады.

2007 жылдың бірінші жартыжылдығында тауарлар экспорты 22 млрд. АҚШ долл., ал олардың импорты – 15 млрд. АҚШ долл құрады. Тауарлар импорты шығындардың өсу қарқындары жоғары болғандықтан, тауарлардың таза экспортының көрсеткіші ағымдағы жылдың жартыжылдығында өткен жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда 5% төмен болып, 7,1 млрд. АҚШ долл құрады. Халықаралық қызмет көрсетудің теріс дисбалансы 231,5 млн. АҚШ долл ұлғайғанда, резидент еместерге инвестициялық түсімдер төлеудің 2,3 млрд. АҚШ долл. өсуі ағымдағы шот дефицитінің негізгі себебі болды.

Егер ағымдағы төлемдер ағымдағы түсімдермен салыстырғанда, озық қарқынмен өсіп келе жатса, онда қаржылық шот операциялары бойынша оң дисбаланстың ұлғаюы, негізінен коммерциялық банктердің сыртқы қарыздар алу көлемінің өсуі есебінен байқалады.

2007 жылдың бірінші жартыжылдығының қорытындысы бойынша қаржылық шот операциялары бойынша ресурстардың таза түсімі талдама ұсыным бойынша 7,7 млрд. АҚШ долл. асты (резервтік активтерді қоспағанда) (2006 жылдың бірінші жартыжылдығында 6,2 млрд. АҚШ долл.). Резиденттердің шетелдік активтері 12,2 млрд. АҚШ долл. өскенде, резиденттердің сыртқы міндеттемелері 2007 жылдың бірінші жартыжылдығында 20 млрд. АҚШ долл. өсті, оның ішінде 13 млрд. АҚШ долл. жуығын банк секторы міндеттемелерінің өсуі құрайды.

Тікелей инвестициялау операциялары бойынша оң баланс ағымдағы жылдың бірінші жартыжылдығында 2,05 млрд. АҚШ долл. құрап, 2006 жылдың осындай кезеңіне қарағанда 1,3 млрд. АҚШ долл. азайды. Шетелдік тікелей инвестициялардың жалпы ағынының сомасы 20,6 % -ға ұлғайып, 6,9 млрд. АҚШ долл. құрды.

2007 жылдың бірінші жартыжылдығында банк секторының операциялары бойынша ресурстардың таза ағыны 8,8 млрд. АҚШ долл. асты (2006 жылдың бірінші жартыжылдығында 4,8 млрд. АҚШ долл.).

Экспорт кірістерінің ұлғаюы және елімізге сыртқы қарыздардан қаражаттың айтарлықтай ағын шетел валютасына деген ұсыныстың сұраныстан артуына себепші болды – төлем балансының операциялары бойынша оң сальдо (талдама ұсыным бойынша) 2007 жылдың бірінші жартыжылдығында 3 млрд. АҚШ долл. астам болды.

Республиканың жалпы сыртқы борышы жедел қарқынмен өсуін жалғастыра отырып, жарты жылдың ішінде 18 млрд. АҚШ долл. ұлғайып, 2007 жылдың бірінші жартыжылдығының аяғына қарай 92 млрд. АҚШ долл. асты. Республика банк секторының белсенді түрде қарыз алуын жалғастыруы салдарынан, 2007 жылдың жартыжылдығының аяғында оның сыртқы берешегі 45 млрд. АҚШ долл. асты (сыртқы борыштың жалпы көлемінің 50%). Фирмааралық берешекке 26,5 млрд. АҚШ долл. (29 %) тиесілі, ал 14,6 млрд. АҚШ долл. (16%) – бұл республиканың банктік емес қаржылық ұйымдарының және қаржылық емес секторының аффилиирленбеген резидент еместердің алдындағы борышы. Мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген сыртқы борыштың көлемі 2007 жылғы маусымның аяғында 5,1 млрд. АҚШ долл. құрады. Қазақстан резиденттерінің борыштық міндеттемелердің құрылымындағы қысқа мерзімді борыштың үлесі әлі де онша жоғары емес – 16,3%.

Сыртқы берешектің рұқсат етілген деңгейін (ұзақ және орта мерзімдегі төлем жасау қабілетін қамтамасыз ететін деңгейін) бағалау үшін кеңінен қолданылатын жалпы сыртқы борыштың ЖІӨ мен экспортқа қатынастарының көрсеткіштері 2007 жылдың бірінші жартыжылдығының аяғында 101,1 % және 198,4% болды, ал 2006 жылдың аяғында осындай көрсеткіштермен салыстырғанда тиісінше 91,4% және 178,1 % болды.

3. Ақша агрегаттары.

Ұлттық Банктің таза сыртқы активтерінің азаюы 2007 жылғы қыркүйекте ақша базасының 1713,1 млрд. теңгеге дейін 2,2% (жыл басынан бері – 14,1%) тарылуына себепші болды.

Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттері есепке алынбаған ақша базасы 1708,5 млрд. теңгеге дейін 2,2% тарылды (жыл басынан бері 24,7% кеңейді).

2007 жылғы тамызда ақша массасы банк жүйесінің сыртқы таза активтердің азаюы салдарынан (жыл басынан бері – 24,3%) 4572,1 млрд. теңгеге дейін 1,0% азайды.

2007 жылғы тамызда айналыстағы қолма-қол ақша 806,1 млрд. теңгеге дейін 1,1% (жыл басынан бері 34,2% өсті), ал банк жүйесіндегі депозиттер 3766,0 млрд. теңгеге дейін

1,0% (жыл басынан бері 22,4% өсті) азайды. Нәтижесінде депозиттердің ақша массасының құрылымындағы үлесі 82,3%-дан 82,4%-ға дейін төмендеді.

2007 жылғы тамызда ақша мультипликаторы ақша базасының ұлғаюы аясында ақша массасының төмендеуі салдарынан 2,72-дан 2,61-ға төмендеді.

4. Валюта нарығы.

2007 жылғы қыркүйекте теңгенің АҚШ долларына қатысы бойынша бағамы өсуі байқалды.

Ай ішінде теңгенің АҚШ долларына бағамы 1 доллар үшін 120,96-125,99 теңге аралығында өзгерді. 2007 жылғы қыркүйекте 4,2% нығайды (жыл басынан бері 4,8%) және айдың аяғында биржалық бағам бір АҚШ доллары үшін 120,96 теңге болды.

Қыркүйекте Қазақстан Қор Биржасындағы биржалық операциялардың көлемі қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді қоса алғанда тамызбен салыстырғанда 34,6% төмендеді және 6,5 млрд. АҚШ долл. құрады (жыл басынан бері – 59,1 млрд. долл.). Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі 18,6% төмендеді және 12,6 млрд. АҚШ доллар болды (жыл басынан бері – 117,2 млрд. долл.).

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктермен СВОП операцияларының көлемі қыркүйекте 966,0 млрд. теңге болды, бұл тамызға қарағанда 2,1 есе көп.

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

2007 жылғы қыркүйекте Қаржы министрлігі 29,5 млрд. теңге сомаға 3 айлық МЕККАМ орналастырды. Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік 7,21% құрады.

2007 жылғы қыркүйекте мемлекеттік бағалы қағаздарды өтеу 837,2 млн. теңгені құрады. Нәтижесінде Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі 2007 жылғы қыркүйектің аяғында өткен аймен салыстырғанда 6,5% ұлғайып, 478,0 млрд. теңгені құрады.

2007 жылғы қыркүйекте Ұлттық Банк ноталары эмиссиясының көлемі 2007 жылғы тамызбен салыстырғанда 2,1 есе ұлғайып, 112,1 млрд. теңгеге жетті.

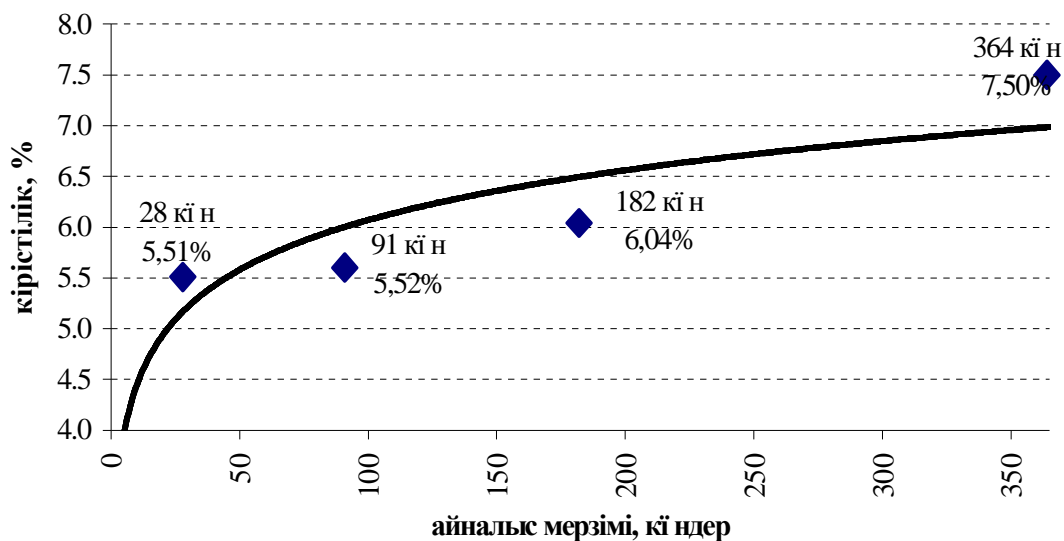
Қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі тамыздағы 6,83%-дан қыркүйекте 5,50%-ға дейін төмендеді. Бұл ретте «дұрыс» кірістілік қисығы сақталып отыр, онда айналыстағы мерзімдері неғұрлым ұзағырақ ноталардың кірістілігі мейлінше жоғары (2-график).

2007 жылғы қыркүйекте Ұлттық Банктің ноталарын өтеу сыйақылар бойынша төлемдерді есептегенде 220,1 млрд. теңгені құрады.

2007 жылғы қыркүйектің аяғында айналыстағы ноталар көлемі 2007 жылғы тамызбен салыстырғанда 24,8% төмендеп, 404,4 млрд. теңге болды.

2007 жылғы қыркүйекте кері репо операциялары 204,4 млрд. теңгені құрады. Репо операциялары, сондай-ақ Қаржы министрлігінің бағалы қағаздарын сатып алу және сату бойынша операциялар жүргізілмеді.

Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталарының кірістілік қисығы

6. Банкаралық ақша нарығы. 2007 жылғы тамызда банктердің банкаралық ақша нарығында өтімді құралдарды ұлттық валютамен орналастыру бойынша белсенділігі төмендеді, ал шетел валютасымен орналастыру бойынша артты.

Орналастырылған банкаралық теңге депозиттерінің көлемі 2007 жылғы тамызда 2007 жылғы шілдемен салыстырғанда 22,7% төмендеп, 203,5 млрд. теңгені құрады. Бұл ретте резидент банктерде орналастырылған банкаралық теңге депозиттерінің көлемі (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 92,5%) 28,5% төмендеп, 188,3 млрд. теңгені құрады. Орналастырылған банкаралық теңге депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы тамызда шілдемен салыстырғанда 5,05%-дан 8,23%-ға дейін, оның ішінде резидент банктерде орналастырылған банкаралық теңге депозиттері бойынша 5,05%-дан 8,48%-ға дейін жоғарылады.

Ұлттық Банктің екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттерінің көлемі тамызда шілдемен салыстырғанда 82% төмендеп, 26,7 млрд. теңгені құрады. Орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы шілдемен салыстырғанда өзгермей, 4,50% құрады.

2007 жылғы тамызда банкаралық валюталық қарыз алу нарығында доллармен орналастырылған депозиттердің көлемі шілдемен салыстырғанда 51,7% ұлғайып, 19,6 млрд. АҚШ долларын құрады. Орналастырылған доллар депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2007 жылғы тамызда шілдемен салыстырғанда 5,51%-дан 5,41%-ға дейін төмендеді. Доллармен салынған депозиттердің негізінен резидент емес банктерде орналастырылғанын атап өту керек (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 92%).

7. Депозит нарығы. 2007 жылғы тамызда банк жүйесіндегі резиденттер депозиттерінің жалпы көлемі 2007 жылғы шілдемен салыстырғанда 1% төмендеп (2006 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 22,4% жоғарылап), 3766 млрд. теңгеге жетті. Заңды тұлғалардың депозиттері 0,9% төмендеп, 2328,8 млрд. теңге, ал жеке тұлғалардың депозиттері 1% төмендеп, 1437,2 млрд. теңге болды.

2007 жылғы тамызда ұлттық валютадағы депозиттер 6,1% төмендеп, 2614,9 млрд. теңге болды, ал шетел валютасындағы депозиттер 13,1% жоғарылап, 1151,2 млрд. теңгеге

жетті. Нәтижесінде, теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 73,2%-дан 69,4%-ға дейін төмендеді.

Халықтың банктердегі (резидент еместерді қосқанда) салымдары осы айда 1,3% азайып, 1448,8 млрд. теңге болды. 2007 жылғы тамызда халық салымдарының құрылымында теңгедегі депозиттер 9,7% төмендеп, 992 млрд. теңге, ал шетел валютасындағы депозиттер 23,8% өсіп, 456,7 млрд. теңге болды. Нәтижесінде, теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 74,8%-дан 68,5%-ға дейін төмендеді.

Банк депозиттері бойынша ставкалардың динамикасы мынадай өзгерістермен сипатталады. 2007 жылғы тамызда банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 6,6% (2007 жылғы шілдеде 4,0%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 10,2% (10,5%) болды.

8. Кредит нарығы. 2007 жылғы тамызда банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2007 жылғы шілдемен салыстырғанда 3,7% (жыл басынан бері – 52%) ұлғайып, 7129,9 млрд. теңгені құрады.

Ұлттық валютадағы кредиттер осы айда 3,6% артып, 3972,4 млрд. теңгені құрады, ал шетел валютасындағы кредиттер 3,8% өсіп, 3157,5 млрд. теңгені құрады. Нәтижесінде, теңгемен берілген кредиттердің үлес салмағы 2007 жылғы шілдемен салыстырғанда 55,8%-дан 55,7%-ға дейін төмендеді.

Ұзақ мерзімді кредиттер 3,5% өсіп, 5618,9 млрд. теңгені құрады, ал қысқа мерзімді кредиттер 45,4% жоғарылап, 1511 млрд. теңгені құрады. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 79,0%-дан 78,8%-ға дейін төмендеді.

Тамыз айында заңды тұлғаларға берілген кредиттер 2,7% ұлғайып, 4604,7 млрд. теңгені құрады, ал жеке тұлғаларға кредиттер 5,5% ұлғайып, 2525,2 млрд. теңге болды. Нәтижесінде жеке тұлғаларға берілген кредиттердің үлес салмағы 34,8%-дан 35,4%-ға дейін жоғарылады.

Банктердің шағын кәсіпкерлік субъектілеріне берген кредиттері тамызда шілдемен салыстырғанда 5,4% (жыл басынан бері – 70,6%) ұлғайып, 1469,3 млрд. теңгені құрады.

Салалық бөлуде экономиканың сауда (21,5%), құрылыс (16,4%), өнеркәсіп (9,2%) және ауыл шаруашылығы (3,5%) тәрізді салалары мейлінше белсендірек кредиттелуде.

2007 жылғы тамызда 2007 жылғы шілдемен салыстырғанда жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 16,7%-дан 17,1%-ға дейін жоғарылады, ал заңды тұлғаларға берілген кредиттер бойынша 13,0%-дан 13,5%-ға дейін жоғарылады.